

Shahid Beheshti University
Faculty of Literature and Human Sciences
Department of History

Journal of History of Iran
Vol 18, No 1, Spring and Summer 2025
ISSN: 2008-7357 E-ISSN: 2588-6916

DOI: <https://doi.org/10.48308/irhj.2024.236592.1350>

Research Paper

A Documentary narrative of Ali Dashti's embassy in Lebanon and Egypt during the reign of Mohammad Reza Pahlavi

1. Elham Malekzadeh, 2. Tayebe Edrisi

1. Associate Professor of History, Research Institute, Institute of Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran, Email: elhammalekzadeh@ihcs.ac.ir

2. PhD student of Iranian Islamic History, Faculty of Literature, AlZahra University, Tehran, Iran. Email: tayebedrisi@yahoo.com

Received: 2024/08/14 PP 27-52 Accepted: 2024/11/09

Abstract

Foreign relations and establishing diplomatic interactions with foreign countries are one of the most important components of the foreign policy of any country. During the last century, the Ministry of Foreign Affairs of Iran sent many ambassadors to countries with a history of friendly relations. Considering their efficiency and managerial power, these ambassadors became the source of useful bilateral interactions and activities with the countries they served. The practical result of these actions led to strengthening relations and expanding political, economic, and cultural interactions between the two countries. It also helps to gain the reputation of ambassadors as real personalities who have cultural or scientific prominence in the countries of the mission.

Ali Dashti, one of these ambassadors, from the Ministry of Foreign Affairs with the position of Iran's Ambassador to Egypt and Lebanon, completed an important mission period, and the research aims to answer this question by examining his performance. What was the effect of Ali Dashti's embassy in Beirut and Cairo on Iran's relations with the two countries of Lebanon and Egypt, and to what extent did it improve the level of these countries' relations with Iran?

The research method of this article is based on a historical analysis based on archival records available in domestic archives. The result of this research also indicates that Ali Dashti, as the political representative of Iran, by establishing friendly and good relations with the leaders of the two countries of Lebanon and Egypt, was able to improve the relations of these countries with Iran to a favorable level and above friendly relations.

Keywords: Ali Dashti, Ministry of Foreign Affairs, Diplomatic Relations, Embassy of Egypt, Embassy of Lebanon.

Citation: Malekzadeh, Elham and Tayebe Edrisi. 2025. *A Documentary narrative of Ali Dashti's embassy in Lebanon and Egypt during the reign of Mohammad Reza Pahlavi*, Journal of History of Iran, Spring and Summer, Vol 18, no 1, PP 27-52.

Copyright: ©2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Introduction

During the contemporary history of Iran and especially during the second Pahlavi period, Iran's foreign relations with neighboring countries and European countries entered a sensitive and influential period. Considering the special position of Iran at this time and the creation of various global and international organizations and institutions, Iran tried to strengthen its position among different countries by establishing friendly and good relations with other countries by emphasizing the importance of international relations.

Egypt and Lebanon were among the countries with which the officials of Iran's diplomatic system were trying to establish more friendly relations while maintaining diplomatic relations with them, considering the importance of each of them in the sphere of global politics. On the one hand, Iran and Egypt had a special position in the Middle East, which constituted the main powers of the region; On the other hand, the position of each of these two countries in its territory was of special importance. Iran had an effective geopolitical role in the Persian Gulf, Central Asia, and the Caucasus, and Egypt was considered an important power in the Arab world as well as North Africa. Lebanon had a less influential position, but due to its special strategic conditions, the Pahlavi government was willing to establish friendly relations with this country. Ali Dashti, one of the famous Iranian politicians and writers, had the experience of the embassy in both countries and made many efforts to strengthen diplomatic relations with the two countries of Egypt and Lebanon in his political record.

Methodology

Ali Dashti was a famous journalist, politician, and writer of the Pahlavi period who played a role in various political and cultural sectors both during the period of Reza Shah and during the period of Mohammad Reza Pahlavi. He came from a spiritual and respectable family from Bushehr, who, at the end of the Qajar period, when he was young, and after leaving for the cities of Karbala, Shiraz, the plains region, and the regions of Dashtestan and Tangestan, he went to Shiraz and then to Isfahan and Tehran. When he was in Isfahan, he wrote an article in opposition to the 1919 agreement and in Dham Wathuq al-Dawlah, which attracted the attention of politicians. In addition, he started publishing a newspaper called "Shafaq Sorekh", which had a good start. However, due to the articles printed in the newspaper, he was imprisoned several times. Dashti was fluent in French and Arabic. He also translated and published several works in Farsi. He also authored several volumes of books in the field of Persian

literature and history. In 1327, despite the existence of many opponents among statesmen, with the vote of Mohammad Reza Pahlavi, he was appointed to the embassy of the imperial government of Iran in Cairo and Beirut. His tenure at the Egyptian and Lebanese embassies led to more connections in political, cultural, scientific, and artistic fields. As mentioned, Ali Dashti, from the Ministry of Foreign Affairs, with the position of Iran's ambassador in Egypt and Lebanon, completed an important mission period, which the present study aims to answer the question of Ali Dashti's embassy in Beirut and examine his performance. What effect did Cairo have on Iran's relations with the two countries of Lebanon and Egypt, and what was its image among the countries of its mission?

The research method of this article is based on historical analysis with a descriptive method, which was prepared and compiled by relying on the existing archival documents, both from the National Archives of Iran and the Diplomatic History and Documents Center of the Ministry of Foreign Affairs.

Result and Discussion

The result of this research shows the fact that Mohammad Reza Pahlavi, after coming to power, made a lot of efforts to make his diplomatic relations with the countries of the Persian Gulf and the Middle East, parallel to European countries, stronger and stronger. With the aim that in this way it can strengthening and prove its position both in the region and in the world. Following this, he strengthened political and diplomatic relations with neighboring countries and the Middle East region. Among these countries were Lebanon and Egypt. Egypt had a special place among Arab and African countries. In this sense, the Shah sent an elite and prominent ambassador to Cairo and Beirut to strengthen his foreign relations, and one of these ambassadors was Ali Dashti. During his embassy in Cairo, Ali Dashti made a lot of efforts to make the relations between Iran and Egypt better and more peaceful. To some extent, he was able to strengthen Iran's cultural, scientific, and political relations with Egypt. He also made great efforts in Beirut, and despite many ups and downs and events that made Iran's relations with Beirut and Cairo cold, he made great progress in this work. He succeeded by establishing diplomatic relations, either at the level of the political leaders of these three countries, and whether the use of cultural interactions with reference groups, such as writers, clerics, and basically, will cause effective openings in the relations between the two countries of Egypt and Lebanon with Iran. Life in the plains was long, adventurous, and full of

challenging ideas. Dashti witnessed seven decades of turbulent developments in Iran's contemporary history and was considered one of the main players in those events. He played a role in consolidating the authority of two kings, Reza Shah and his son Mohammad Reza.

As long as he was Iran's representative and ambassador in Egypt and Lebanon, Ali Dashti did valuable work to strengthen diplomatic relations and cultural and social relations between Iran and these two countries, but he acted in a dual policy and policy. As a result, during the last term of his embassy, his relations with the king and the court became so strained that he was removed from the position of Ambassador of Iran. Finally, due to his harsh temperament, he was more or less isolated during the period of stability of the Shah, and after the fall of the Pahlavi regime, he wrote the harshest criticisms on the individual behavior and governance of the father and son.

Conclusions

Ali Dashti's life was long, adventurous, and with challenging opinions. Dashti had witnessed seven decades of turbulent developments in Iran's contemporary history and he was considered one of the main players in those events. He played a significant role in consolidating the power of two kings, Reza Shah and his son, Mohammad Reza.

As long as she was Iran's representative and ambassador in Egypt and Lebanon, Ali Dashti did valuable work to strengthen diplomatic relations and cultural and social relations between Iran and these two countries. Still, she acted in a dual policy and political approach.

As a result, during the last term of his embassy, his relations with the king and the court became so dark that he was excluded from the position of Ambassador of Iran. Finally, his harsh temperament made him more or less isolated during the Shah's stability period. After the fall of the Pahlavi regime, he wrote the harshest criticisms about individual behavior and his father's and son's governance style.

دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه تاریخ

مجله تاریخ ایران

سال ۱۸، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۴
شاپا الکترونیکی: 2588-6916 شاپا: 2008-7357

DOI: <https://doi.org/10.48308/irjh.2024.236592.1350>

مقاله پژوهشی

روایت اسنادی علی دشتی در لبنان و مصر طی حکومت محمدرضا پهلوی

۱. الهام ملک‌زاده،^{ID} ۲. طیبه ادریسی^{ID}

۱. دانشیار پژوهشکده تاریخ، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی (نویسنده مسئول)، تهران، ایران، رایانامه: elhammalekzadeh@ihcs.ac.ir
۲. دانشجوی دکترا تاریخ ایران اسلامی، دانشکده ادبیات، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران، رایانامه: tayebeedrisi@yahoo.com

دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۲۴ صص ۲۷-۵۲ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۱۹

چکیده

روابط خارجی و برقراری تعاملات دیپلماتیک با کشورهای خارجی، از مهمترین مؤلفه‌های سیاست خارجی هر کشور است. طی سده گذشته، وزارت امور خارجه ایران سفرای بسیاری را به کشورهای مختلف با سابقه روابط دوستانه اعزام کرده است. این سفرها نیز با توجه به میزان کفایت و قدرت مدیریتی خود، مصدر تعاملات و فعالیت‌های مفید دوطرفه با کشورهایی شدند که محل خدمتشان بود. نتیجه عملی این اقدامات هم به تحکیم روابط و بسط تعاملات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی دو کشور منجر میشد؛ همچنین باعث کسب وجاهت سفرها به عنوان شخصیت واقعی که دارای برجستگی فرهنگی یا علمی بودند، در کشورهای محل مأموریت می‌گردید. علی دشتی از سوی وزارت امور خارجه با سمت سفیر کبیر ایران در مصر و لبنان، دوره مأموریت مهمی را پشت سر گذاشت که پژوهش حاضر بر آن است با بررسی عملکرد وی، به این سؤال پاسخ دهد که سفارت علی دشتی در بیروت و قاهره، بر روابط ایران با دو کشور لبنان و مصر چه تأثیری گذاشت و اینکه در میان کشورهای محل مأموریت خود چه وجهه‌ای داشت؟

روش پژوهش این مقاله براساس تحلیل تاریخی و با رویکرد توصیفی است که با تکیه بر اسناد آرشیوی موجود، اعم از آرشیو ملی ایران و مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه تهیه و تدوین شده است. نتیجه مترتب بر این پژوهش نیز حکایت از این دارد که علی دشتی به عنوان نماینده سیاسی کشور ایران و داشتن جایگاه فرهنگی، شناخت عمیق از زبان، ادبیات و فرهنگ کشورهای عربی و تجربیات دیپلماتیک، با ایجاد روابط دوستانه و حسنه با سران دو کشور لبنان و مصر، توانست مناسبات این کشورها با ایران را در سطح مطلوب، ذیل روابط دوستانه ارتقا دهد.

واژه‌های کلیدی: علی دشتی، وزارت امور خارجه، مناسبات دیپلماتیک، سفارت مصر، سفارت لبنان.

استاد: ملک‌زاده، الهام، طیبه ادریسی. ۱۴۰۴. روایت اسنادی سفارت علی دشتی در لبنان و مصر طی حکومت محمدرضا پهلوی، مجله تاریخ ایران، بهار و تابستان، سال ۱۸، شماره ۱، ۲۷-۵۲.

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

در طول تاریخ معاصر ایران، به‌ویژه در دوره پهلوی دوم روابط خارجی ایران با کشورهای همسایه و همچنین کشورهای اروپایی وارد دوره‌ای حساس و اثرگذار شد. با توجه به جایگاه ویژه ایران در این برهه زمانی و همچنین ایجاد سازمان‌ها و نهادهای جهانی و بین‌المللی مختلف، ایران سعی کرد با ایجاد روابط دوستانه و حسنه با سایر کشورها، جایگاه خود را در بین کشورهای مختلف با تأکید بر اهمیت روابط بین‌الملل مستحکم کند.

دو کشور مصر و لبنان از جمله کشورهایی بودند که مسئولان دستگاه دیپلماسی ایران در تلاش بودند ضمن حفظ روابط دیپلماتیک با آنها، با توجه به اهمیتی که هر یک در سپهر سیاست‌های جهانی داشتند، روابط دوستانه‌تری را برقرار کنند. از یک سو، ایران و مصر در سطح خاورمیانه دارای جایگاه ویژه‌ای بودند که قدرت‌های اصلی منطقه را تشکیل می‌دادند و از سوی دیگر، موقعیت هر یک از این دو کشور در پیرامون سرزمینی خود، حائز اهمیت ویژه بود. ایران در خلیج فارس، آسیای میانه و قفقاز نقش ژئوپولیتیک تأثیرگذاری داشت و مصر در جهان عرب و همچنین شمال آفریقا قدرت مهمی محسوب می‌شد. لبنان از جایگاه کم‌اثرتری برخوردار بود، ولی به خاطر شرایط خاص استراتژیکی که داشت، دولت پهلوی به ایجاد روابط دوستانه با این کشور راغب بود. علی‌دشتی از رجال سیاسی کارکشته و همچنین از نویسندگان مشهور ایران، تجربه سفارت در هر دو کشور را توأمان داشت و تلاش بسیار برای استحکام روابط دیپلماتیک با دو کشور مصر و لبنان را در کارنامه سیاسی خود بر جای نهاد.

علی‌دشتی روزنامه‌نگار، سیاست‌مدار و نویسنده مشهور دوره پهلوی بود که هم در دوره رضاشاه و هم در دوره محمدرضا پهلوی، در بخش‌های مختلف سیاسی و فرهنگی نقش آفرینی کرده است. وی برآمده از خاندانی روحانی و محترم از بوشهر بود که در اواخر دوره قاجار به هنگام جوانی و پس از عزیمت به شهرهای کربلا، شیراز، منطقه دشتی و نواحی دشتستان و تنگستان، به شیراز و سپس اصفهان و تهران رفت. هنگامی که در اصفهان بود، در مخالفت با قرارداد ۱۹۱۹ و در ذم و ثوق الدوله، مقاله‌ای نوشت که توجه سیاست‌مداران را به خود جلب کرد؛ ضمن اینکه به انتشار روزنامه‌ای با نام «شفق سرخ» مبادرت ورزید که شروع خوبی داشت. البته به خاطر نوشته‌های چاپ‌شده در روزنامه، چندین بار به زندان افتاد. دشتی به زبان فرانسه و عربی تسلط داشت؛ چند اثر را هم به فارسی ترجمه و منتشر کرد. چندین مجلد کتاب در حوزه ادب فارسی و تاریخ نیز تألیف کرد. در سال ۱۳۲۷ ش. به‌رغم وجود مخالفان بسیار در میان دولتمردان، با رأی محمدرضا پهلوی به سفارت کبرای دولت شاهنشاهی ایران در قاهره و بیروت منصوب شد. دوران تصدی وی در سفارت مصر و لبنان، منجر به ارتباطات بیشتر در زمینه‌های سیاسی، فرهنگی، علمی و هنری شد.

مروری بر زندگی علی دشتی

محل و تاریخ تولد علی دشتی به درستی معلوم نیست. بعضی آن را کربلا و در ۱۱ فروردین ۱۳۱۲/۱۲۷۳ ق. ذکر کرده‌اند (رکن‌زاده آدمیت، ۱۳۳۸: ۵۴۶) و برخی دیگر سال ۱۲۷۷ ش - یعنی دو سال پس از ترور ناصرالدین‌شاه در دشتستان - را آورده‌اند (دشتی، ۱۹۷۴: ۵). همچنین یکی از بزرگان و خوانین دشتی به نام حاج عبدالله لنگکی، معتقد است وی در روستای بادوله شهرستان دشتی متولد شده است (فقیه احمدانی، تاریخ مصاحبه: تابستان ۱۴۰۲).

پدر علی دشتی «شیخ عبدالحسین دشتستانی» از روحانیون محترم بوشهر بود که بیشتر ساکن عتبات بود. از این رو، دشتی تحصیلات حوزوی خود در مقطع سطح را در مدرسه حسینی ایرانیان عتبات گذراند (دشتی، همان، ۷). دوره‌ای از اصول را هم نزد حاج سید حسین فشارکی و کفایه آخوند خراسانی را نزد حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی گذراند (آرین‌پور، ۱۳۷۹: ج ۳، ۳۱۸). نقل شده است که تا ۱۵-۱۶ سالگی در دشتستان زندگی کرد و در بحبوحه سلطنت احمدشاه و شروع جنگ جهانی اول، همراه پدر برای گذراندن علوم مذهبی در محضر علمای بزرگ و مطرح عراق، به نجف و کربلا رفت (دشتی، همان، همان جا). ابتدا طبق روند رایج حوزه علمیه، صرف و نحو عربی، قرائت قرآن، تفسیر قرآن، تاریخ اسلام، تاریخ ملل و نحل، فقه و اصول، تحصیل مجموعه‌های حدیث، منطق و حکمت آموخت و به سال ۱۲۹۶ ش/ ۱۹۱۸ م. پس از پایان جنگ جهانی اول، همراه خانواده خود در محرم و شب عاشورای سال ۱۳۳۵ ق. به بوشهر بازگشت (حمیدی، ۱۳۸۰: ۳۱۷). نکته اساسی و مهم قابل اشاره اینکه دشتی هنگام اقامت در نجف و کربلا، شاهد روابط پشت پرده و پنهانی علما و مراجع تقلید با عمال کشورهای اروپایی این مناطق بود؛ امری که رفته رفته بر نظر و دیدگاه مذهبی وی تأثیر منفی گذاشت (دشتی، همان، ۹). پس از بازگشت به ایران نیز در بوشهر، دشتی، دشتستان و برازجان اقامت داشت. سپس راهی بندرعباس و شیراز شد که ورود و اقامت وی در شیراز، آغاز مسیر تازه‌ای در زندگی سیاسی و اجتماعی‌اش بود. آشنا شدن با دوستان جدید، او را به دنیای پرهیاهوی روزنامه‌نگاری و سیاست وارد کرد که البته با چاپ مقاله او «عامه نپسندیدند و هیاهویی راه انداخته، اراده قتلش را کردند. ناچار در منزل عبدالحسین میرزا فرمانفرما که در آن وقت والی فارس بود، پناهنده شد و فرمانفرما به حمایت از او برخاست و در پنهانی روانه اصفهانش کرد» (رکن‌زاده آدمیت، همان، ۵۴۷).

علی دشتی حدود پنج سال در شیراز و اصفهان بود و پس از آن به تهران رفت. عین‌السلطنه به نقل از شیخ عبدالمجید منوچهر، درباره سفر دشتی از شیراز نوشته است: «آدمی است طبیعی مذهب. در شیراز بدین واسطه مطرود واقع شد. می‌خواستند صدمه به او بزنند. حاجی آقای شیرازی (بامداد، ۱۳۷۸: ۱۶۳/۶)

او را همراه خود به طهران آورد، امورات خانه را به وی سپرد و به مسافرت رفت. گویا هنگام مهاجرت، شیخ علی (دشتی) انواع تقلب و خیانت را در غیبت او نمود... حاجی آقا آمد، از وقایع مستحضر شد، او را پس از سرزنش‌ها مرخص کرد» (سالور، ۱۳۷۹: ۶۹۳۱/۴). در مقابل، علی دشتی به دنبال گسترش این شایعات، در مقاله‌ای به نام «دشتی را بهتر بشناسید» به اختصار ماجرای خروج از شیراز و روابطش با شیرازی را منتشر کرد (سالور، همان، ۶۹۳۳).

اولین برخورد سیاسی دشتی، با مسئله انعقاد قرارداد ۱۹۱۹ آغاز شد. وی که از مخالفان اصلی قرارداد بود، بر ضد آن مقالاتی نوشت که باعث دستگیری و تبعیدش شد. با سقوط کابینه سید ضیاء، از زندان آزاد شد و در اولین قدم روزنامه «شفق سرخ» را تأسیس کرد. روزنامه او دارای اهمیت زیادی در تحولات منبعث از قدرت‌یابی رضاخان و نشستن او بر اریکه سلطنت ایران داشت. شفق سرخ هم‌ردیف با نشریاتی چون «کاو»، «مرد امروز»، «نامه فرنگستان»، «رستاخیز»، «سودمند»، «میهن»، «زبان زنان»، «راه نجات» و بسیاری از روزنامه‌های دیگر، در طرح و انتشار رویدادهای سیاسی و اجتماعی کشور نقشی اساسی داشت. گو اینکه موجب دامن زدن عامدانه به بسیاری از بحران‌ها می‌شد تا «مرد قدرتمند» یعنی رضاخان سردار سپه، بر موج تبلیغات سوار شود. روشی که حتی تا بعد از سلطنت رضاشاه ادامه داشت. برای مثال، شفق سرخ در شماره ۷۴۰، در مقاله‌ای با عنوان «خمیرمایه تجدد ایران» تعریضاتی در مورد طلاق، تعدد زوجات و مقوله آزادی زنان درج کرد. این مطلب باعث سروصدای فراوانی در کشور شد. عده‌ای آن را طعن به احکام دینی دانستند و حتی کار اعتراض به رویه شفق سرخ به شهرستان‌هایی مثل قزوین رسید (استادوخ، ۱۲۸۰/۱۶/۵).

شفق سرخ در یازدهم اسفند ۱۳۰۰، دقیقاً یک سال بعد از کودتای سید ضیاء، شروع به فعالیت کرد. غلامرضا رشید یاسمی، سعید نفیسی و نصرالله فلسفی از جمله همکاران وی در روزنامه شفق سرخ بودند. گروهی که به زعم برخی، در زمره نسل دوم روشنفکری مشروطه بودند، با استقرار حکومت استبدادی، می‌خواستند به زور و ارباب ایران را به گرداب تجدد بیندازند. شفق سرخ طی سال‌های اول تا سوم، هر هفته سه شماره چاپ می‌شد با ذکر فلسفه ایجاد روزنامه که «تولید انقلاب افکار و تهییج روح بیداری جامعه» اعلام گردید. دشتی معتقد بود انتشار حقایق جامعه تنها راه نجات کشور است و تنها راهکار عملیاتی شدن این مهم، گسترش فرهنگ و آموزش و تعلیم عمومی بود. این راهکار نیز تنها راه غلبه بر سستی و بی‌کفایتی حاکم بر کشور قلمداد می‌شد. با این تفصیل که هدف اساسی مردم باید گسترش فرهنگ باشد؛ زیرا همین فرهنگ تنها ابزار پیشرفت جامعه است (شهبازی، ۱۳۸۴: ۳۴).

بیشتر مقالات منتشره در نشریه شفق سرخ، به بحث گسترش و ارتقای فرهنگ عمومی مردم اختصاص داشت. دشتی در مقالات خود بزرگ‌ترین خطری که حیات اخلاقی و نظام اجتماعی را تهدید می‌کرد،

پایین بودن سطح آگاهی و شناخت عمومی مردم می‌دانست که باعث می‌شد مردم قدرت تصمیم‌گیری و مشارکت در مسائل اساسی و مهم مملکتی را نداشته باشند. نتیجه نهایی نیز چنین اعلام می‌شد که تنها راه دستیابی به این آگاهی و شناخت عمومی، گسترش تعلیمات عمومی است (شفق سرخ، ۲۳ مرداد ۱۳۰۲: شماره ۷۱، ص ۱). دشتی معتقد بود برای گسترش معارف نباید فقط به ضرورت اجرای آن اکتفا کرد، بلکه باید یک حرکت و اقدام اساسی انجام داد؛ که آن هم «انقلاب معارف» و به تعبیر امروزی، انقلاب فرهنگی است. انقلاب فرهنگی، انقلابی است که بنیاد علوم سنتی را دگرگون سازد و بر روی ویرانه‌های آن، پایه و بنای جدیدی احداث کند که با اهداف و نیازهای زمانه سازگار باشد (شفق سرخ، ۱۵ مهر ۱۳۰۴: شماره ۲۷۴، ص ۲). دشتی به این نکته توجه نکرد که تجدد، تجدید بنای سنت است به گونه‌ای که پاسخ‌گویی نیاز زمانه باشد.

رابطه علی دشتی با رضاشاه، با طرح بحث جمهوریت، دوستانه و مسالمت‌آمیز بود. در انتخابات مجلس ششم، اولین مجلس دوره سلطنت رضاشاه، دشتی به نمایندگی از مردم بوشهر به مجلس راه یافت و در دو دور بعدی مجلس یعنی دوره هفتم و هشتم، نماینده مردم ساوه بود (شجیعی، ۱۳۴۴: ۳۲۳). دشتی در دوره نهم مجدداً نماینده مردم بوشهر در مجلس شورای ملی شد، اما در سال ۱۳۱۴ ش. رابطه او با شاه تیره شد و مورد غضب شدید رضاشاه قرار گرفت؛ چنان که ابتدا در ۲۰ فروردین این سال روزنامه شفق سرخ توقیف گردید و یک روز پس از پایان کار وی در مجلس، همراه سه تن از همکاران روزنامه‌نگار و مشهورش (محمدرضا تجدد، زین‌العابدین رهنما و فرج‌الله بهرامی معروف به دبیر اعظم) دستگیر و به زندان افتاد (دشتی، ۱۳۳۹: ۱۸۹). چند ماه بعد، در ۱۹ خرداد همان سال به همراه دوستان خود با وساطت مخبرالسلطنه از زندان آزاد شدند. البته پس از آزادی از تهران تبعید شد (هدایت، ۱۳۴۴: ۴۱۲). چندی بعد با وجود سختی‌های فراوان کوشید مورد توجه و بخشش شاه قرار گیرد. با نوشتن مقاله‌ای در حمایت از کشف حجاب در روزنامه شفق سرخ، توانست توجه شاه را جلب کند و مورد بخشش قرار گیرد. بدین ترتیب، علی دشتی مجدداً روزنامه شفق سرخ را منتشر کرد (شهبازی، ۱۳۸۶: ۱۵).

با بازگشت علی دشتی از تبعید، باری دیگر وارد عرصه رقابت‌های سیاسی شد و برای ورود به مجلس تلاش کرد. در سال ۱۳۱۸ ش. پیش از آغاز کار مجلس شورای ملی، صادق‌خان منتظرالسلطان نماینده مردم دماوند درگذشت. علی دشتی نیز در انتخابات میان‌دوره‌ای حوزه انتخابیه دماوند شرکت کرد. رأی آورد و نماینده مردم دماوند شد. ۵ اسفند اعتبارنامه‌اش تصویب و به مجلس دور دوازدهم راه یافت. دور بعد هم به وکالت از مردم دماوند به مجلس وارد شد (مذاکرات مجلس، پنجم اسفند ۱۳۱۸: جلسه ۲۲، دور دوازدهم مجلس شورای ملی) علی دشتی طی دوران فعالیت، با مردم منطقه بوشهر و شهرستان‌های آن روابط نزدیک و برخی موارد دوستانه داشت. وی سعی در رفع و رجوع مشکلات مردم منطقه و حتی

یافتن شغل مناسب برای جوانان هم‌استانی خود داشت. «محمد کرمپور» از بزرگان منطقه دشتستان، در خاطره‌ای از ملاقات خود و یکی دیگر از اهالی سعدآباد دشتستان با علی دشتی برای رفع مشکلاتی که وجود داشت، گفته است: «شخصی به نام شیخ علی دهملایی برای امرار معاش خود درخواست صدور مجوز دفتر ثبت اسناد را داشت، اما برخی که بدخواه وی بودند برای ایشان پاپوش ایجاد کرده و به وی مجوز نمی‌دادند. با آن فرد به ملاقات علی دشتی رفتیم که ایشان با پیگیری و مساعدت مشکل آن شخص را برطرف نموده و مجوز را برای ایشان صادر کردند» (کرمپور، ۱۳۹۳: ۹۰-۹۲).

سفارت علی دشتی در مصر

علی دشتی در سال ۱۳۲۷ ش. با دستور محمدرضا پهلوی به عنوان سفیر شاهنشاهی ایران در مصر منصوب شد و به جای قاسم غنی، سفیر سابق ایران در قاهره، به مصر رفت (استادوخ، ۲۰۰/۲/۲۵). پس از دو ماه، استوارنامه خود را در کاخ شاهنشاهی از دست محمدرضا پهلوی گرفت و رسماً فعالیت خود را به عنوان سفیر کبیر ایران در مصر آغاز کرد (استادوخ، ۱۹۴۹/۱۲/۲۵). آغاز کار سفارت علی دشتی در مصر، با جنگ فلسطین همزمان بود. ملک مصر درخواست کرد مراسم تقدیم استوارنامه سفیر کبیر بسیار ساده و بدون تشریفات و تجملات باشد. علی دشتی پس از طی تشریفات رسمی و معارفه در حضور ملک فؤاد، به‌طور رسمی در سفارت ایران در قاهره مشغول شد و با توجه به توانایی و علاقه به امور سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مرتبط با سفارت ایران در مصر، فعالیت بسیاری داشت و عملکردهای مثبتی از خود بر جای نهاد.

علی دشتی در دوران سفارت خود در مصر، تلاش زیادی کرد تا مشکلات و درگیری‌های ایرانیان را برطرف کند. برای مثال، به دلیل بازداشت مریم فیروز و دریافت نامه‌هایی از سوی سازمان‌های زنان دموکرات در مجارستان و رومانی و پاریس در اعتراض به این بازداشت و حمایت از مریم فیروز، به جدّ این موضوع را مورد بررسی و پیگیری قرار داد و سعی کرد به این شکایات رسیدگی کند. برای صحت و سقم این بازداشت و دلیل آن نیز تکاپوی زیادی کرد (استادوخ، ۲۰۰/۲/۱۵).

دشتی در بخش‌های فرهنگی و علمی نیز فعالیت زیادی به خرج داد و تلاش کرد از طریق تبادل استاد و دانشجو میان دو کشور ایران و مصر، از استعداد و نبیّه علمی نخبگان ایران و مصر استفاده تأثیرگذاری کند. بدین ترتیب، هر دو کشور از ایده‌ها و تفکرات مفید دو جامعه علمی بهره‌مند می‌شدند. پیرو همین طرح، یکی از استادان برجسته دانشگاه فؤاد اول به نام «دکتر یحیی الخشاب» (دانشیار دانشکده ادبیات دانشگاه فؤاد اول)، از سوی وزارت فرهنگ مصر و با هماهنگی علی دشتی به دانشگاه تهران رفت. در همین راستا تلاش کرد دانشجویانی نیز از طرف کشورهای ایران و مصر به صورت متقابل بورس

تحصیلی دریافت کنند و به دانشگاه‌های دو طرف اعزام شوند. دو دانشجوی مصری در زمینه مطالعات خط فارسی قدیم در دانشگاه تهران مشغول به تحصیل شدند و دو دانشجوی ایرانی در مصر در زمینه طب به تحصیل پرداختند (استادوخ، ۲۰۰/۲/۲). یحیی خشاب نیز شخصاً به مطالعه نسخه‌های خطی قدیمی ایرانی پرداخت و سعی کرد با مطالعه تألیفات و آثار دینی ایران، به استحکام روابط دینی و مذهبی دو کشور کمک مفیدی کند. ضمن اینکه با تحقیق و آگاهی دربارهٔ چگونگی برگزاری جشن‌های هزاره ابن‌سینا، به عنوان نماینده کشور مصر در آن جشن بزرگ شرکت کرد. می‌توان گفت دیدگاه علی دشتی مبنی بر گسترش آگاهی و تعلیم فرهنگ عمومی در این جایگاه، با تفکرات یحیی خشاب همسو بود. علاوه بر فعالیت‌های علمی و فرهنگی، دشتی در زمینه هنری نیز بسیار فعال و مصمم بود. طی مدت سفارت خود سعی کرد از استعداد کودکان هنرمند استفاده کند و آنان را در محافل هنری مطرح سازد و بشناساند. از این رو، تلاش کرد با جمعیت «دوستداران هنرهای زیبای مصر» ارتباط برقرار کند و با هم همکاری و فعالیت داشته باشند؛ چنان‌که در جریان برگزاری نمایشگاه بین‌المللی برای نقاشی بچه‌ها در قاهره، جمعیت دوستداران هنرهای زیبای مصر از وی به عنوان سفیر کبیر ایران در قاهره، تقاضای همکاری کرد (استادوخ، ۶۴۴۰/۷).

در بحبوحهٔ این ایام یعنی سال ۱۳۲۸ ش، محمدرضا پهلوی به آمریکا سفری کرد که در روزنامه‌ها و نشریات کشورهای مختلف بازتاب زیاد و متفاوتی داشت؛ از جمله روزنامه‌های مصری مطالب مختلفی چاپ کردند. دشتی به عنوان سفیر کبیر ایران در مصر، دربارهٔ این سفر شاه نامه‌ای به دربار ایران فرستاد و به تأثیرگذاری بالای سفر شاه بر نوع روابط دیپلماتیک با کشورهای اروپایی و به‌خصوص همسایگان ایران اشاره کرد؛ ضمن اینکه به چگونگی انعکاس این سفر در روزنامه‌ها و نشریات مصر پرداخت و شاه ایران را به خاطره درایت و کاردانی که به خرج داده بود، ستایش کرد (استادوخ، ۳۲۸/۱/۲۸).

در چارچوب وظایف و اقداماتی که علی دشتی طی دوران سفارت خود در مصر انجام داد، فعالیت مربوط به برقراری و استحکام روابط سیاسی، دینی و فرهنگی دو کشور ایران و مصر بود که نسبتاً هم موفق عمل کرد. علی‌رغم فراز و نشیب‌های روابط دو کشور، دشتی توانست این روابط را تا حد زیادی حفظ و مستحکم کند. به دنبال پایان خدمتش در مصر، پس از مدتی که در تهران به سر برد، به عنوان سفیر کبیر شاهنشاهی ایران در بیروت انتخاب و سپس راهی لبنان شد.

سفارت علی دشتی در لبنان

در اوج جنگ تبلیغاتی عبدالناصر علیه ایران در جهان عرب و کشمکش‌هایی که با ایران و محمدرضا پهلوی داشت، اسدالله علم، علی دشتی را به خاطر تسلطی که به زبان عربی و آشنایی با فرهنگ عربی

داشت، در ۱۲ آبان ۱۳۴۱ به عنوان سفیر ایران به بیروت اعزام کرد. دشتی در دوران سفارت خود در بیروت، دیدگاه‌هایی را که درباره سیاست ایران در منطقه خاورمیانه و نحوه برخورد با پدیده ناسیونالیسم عربی و ناصریسم داشت، به عباس آرام وزیر امور خارجه و بعضی اوقات به خود شخص شاه گزارش و منعکس می‌کرد. این نظرات مبتنی بر اندیشه سیاسی و حاصل پختگی افکار دشتی، متأثر از درک صحیح از جوامع عربی بود که به درستی شناخته بود و در گزارش‌های خود به زیبایی به تحلیل و تبیین پدیده ناصریسم می‌پرداخت. دشتی از سیاست ملایم آمریکا در برابر این پدیده انتقاد می‌کرد و خواستار اتخاذ سیاستی جدی‌تر از سوی ایالات متحده علیه ناصر و افکار تعصب‌گرایانه او بود. دشتی در یکی از گزارش‌های خود، با دقت نظر به طرح بحث نگرانی آمریکا از رشد بالای کمونیسم در آسیا و به‌ویژه خاورمیانه اشاره کرد. وی معتقد بود کمونیسم و رشد آن منجر به انقلاب‌های بزرگ و ایجاد حکومت‌های دیکتاتوری در این مناطق می‌شود. همین امر به تنهایی روابط دوستانه ایران و آمریکا را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد و از سوی دیگر باعث از بین رفتن ثبات و آرامش منطقه خاورمیانه می‌شود که این خود یک زنگ خطر برای ایران و روابط دیپلماتیک آن است (پرونده علی دشتی، ۱۳۴۲: ضمایم).

در گزارشی دیگر، علی دشتی به دنبال ملاقات با «شیخ علی سهیل» رئیس عشیره بنی تمیم، شرح این ملاقات را به ایران ارسال و بیان کرد که مسئله شیعیان عراق و نحوه برخورد آنان با موضوع سوسیالیسم بعث و ناسیونالیسم ناصری، باید به دقت و کیاست مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد؛ کاری که خود وی با دقت زیاد انجام داده بود (پرونده علی دشتی، ۱۳۴۲: ۲۱۹).

گفتنی است مأموریت و سفارت علی دشتی به لبنان، همزمان با آغاز نهضت امام خمینی (ره) و سرکوب خشن و شدید معترضان به سیاست‌های دولت پهلوی بود. رویدادهای داخلی ایران و نحوه برخورد با علما در ایران، اعتراض بی‌سابقه علمای شیعه لبنان را در پی داشت. دشتی به عنوان سفیر ایران در بیروت، واسطه ابلاغ تلگراف‌های آنان به شخص شاه شد. در یکی از تلگراف‌ها، او به چگونگی حمایت قاطع علمای شیعه لبنان و اتحاد آنها با علمای شیعه نجف برای مقابله با شاه در حمایت از امام خمینی (ره) و همچنین درخواست این اتحادیه برای پایان دادن به این بی‌احترامی‌ها به علما در ایران اشاره کرده است (پرونده علی دشتی، ۱۳۴۲: ۲۱۹).

در ادامه، محمدرضا پهلوی در جوابیه‌ای رسمی که توسط علی دشتی سفیر ایران در لبنان، به علمای شیعه تقدیم شد، به ارادت و محبت خود به علمای جهان شیعه و به‌خصوص اعتماد به طایفه جعفری اشاره کرد. وی در این جوابیه، این موارد را فتنه و دسیسه از سوی مخالفان خود دانست و بر حسن نیت و اعتقاد قلبی خود نسبت به علمای بزرگ شیعه به عنوان حامی و نگهبان مذهب جعفری تأکید کرد و آن را یک سوء تفاهم دانست (پرونده علی دشتی، همان، ۲۲۰).

تحصیل علی دشتی در حوزه‌های علوم دینی و مذهبی و همچنین اقامت او در لبنان که از مراکز اصلی تشیع شمرده می‌شد، موجب شد به حوادث قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ توجه و دقت ویژه‌ای داشته باشد. جالب اینکه وی تا قبل از این رویداد، به شدت منتقد نهاد روحانیت بود. او دامنه تفکرات انتقادی خود را در کتاب ۲۳ سال، به انتقاد از اسلام بسط و گسترش داد، اما در همان ابتدای حوادث ایران، رویه دوگانه‌ای اتخاذ کرد و نوعی تناقض در عقاید وی مشاهده می‌شد. از یک سو، نزد مقامات دینی و سیاسی لبنان و جهان اسلام، آشوب‌های ایران را نشان‌دهنده مخالفت برنامه‌های اصلاحی با منافع شخصی تعدادی از روحانیون اعلام می‌کرد و از سوی دیگر، منتقد سیاست‌های علم در برابر روحانیت بود که به جای استفاده از روش تعاملی و مماشات، خشونت و سرکوب را در پیش گرفته بود. تداوم اقدامات سرکوب‌گرایانه و پلیسی حکومت در قبال مخالفت علما با «انقلاب سفید»، به آشفتگی علمای اهل تسنن لبنان همچون «شیخ محمد علاء» انجامید؛ تا حدی که با ارسال تلگرافی به سفارت ایران در بیروت، نسبت به اتفاقات ایران و هتک حرمت علما در ایران واکنش نشان دادند. ضمن اینکه از دشتی به عنوان نماینده ایران در لبنان، خواستند پیام آنها را به شاه برساند که ظلم نسبت به جامعه روحانیت را پایان دهد (تلگراف شیخ محمد علاء، مفتی اهل تسنن لبنان، در اعتراض به سرکوب قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲).

رویه دیپلماتیک و سیاسی علی دشتی، علی‌رغم دیدگاه انتقادی عمیقی که به عملکرد حکومت و دولت ایران داشت، ایجاب می‌کرد برای ارائه چهره مستحکم دستگاه دیپلماسی خارجی ایران با سیاست‌های داخلی کشور، رفتاری متفاوت از دیدگاه و نظرات واقعی خود نشان دهد. در واقع، با رفتاری غیرشفاف و دوپهلوی سعی کرد جایگاه سیاسی خود را حفظ کند. درحالی که در لبنان تلاش می‌کرد حوادث ایران را اخلال جمعی قانون‌شکن و مفسد ضد اصلاحات جلوه دهد، در مکاتبات رسمی با تهران، به شدت سیاست‌های دولت اسدالله علم را به چالش می‌کشید و مورد انتقاد شدید قرار می‌داد. تجربیات و آگاهی‌های بیشتر وی موجب شد بیش از دیگران عمق خطراتی که متوجه حکومت پهلوی بود را بازتاب دهد. علی دشتی در نامه‌ای که در ۲۱ خرداد ۱۳۴۲ به عباس آرام نوشت، مواضع مطبوعات لبنان در قبال حوادث ۱۵ خرداد در ایران را این‌گونه گزارش داد که حتی روزنامه‌های موافق نیز نسبت به آشوب‌ها و درگیری‌های ایران واکنش منفی نشان داده‌اند و این امر به مصلحت نظام و پادشاهی ایران نیست. او از شاه خواست در چگونگی برخورد با مخالفان، با سیاست و تدبیر عمل کند و فقط به نیروهای نظامی خود اتکا نکند؛ زیرا همین امر خود به تنهایی وضعیت سیاسی شاه را در بین همسایگانش دگرگون می‌کند (پرونده علی دشتی، ۱۳۴۲: ۲۸۰).

آخرین نامه‌های علی دشتی به عنوان سفیر ایران در لبنان، یکی خطاب به دولت اسدالله علم و دیگری خطاب به محمدرضا پهلوی در آذر ۱۳۴۲ ارسال شد. این مکاتبات دربرگیرنده اعتراض شدید نسبت به

مراسم بزرگداشت بیست و پنجمین سال نویسنده‌گی شجاع‌الدین شفا-معاون فرهنگی وزارت دربار-بود. قابل پیش‌بینی بود که دو نامه آخر علی دشتی به مذاق شخص شاه خوش نیاید. درواقع، همین دو نامه باعث پایان کار علی دشتی به عنوان سفیر ایران در بیروت شد و در آذر ۱۳۴۲ مأموریت وی به پایان رسید.

با وجود این، علی‌رغم اختلافات و جانب‌گرایی‌های دشتی، سفیری موفق و کاردان به شمار می‌رفت. فعالیت‌ها و موفقیت دشتی و تأثیر او بر فضای فرهنگی و سیاسی لبنان در یادداشت «سفیر ادیب» نوشته دکتر صلاح‌الدین منجد-از ادبای لبنان-در «روزنامه الحیات» روشن و قابل توجه است. منجد درباره شرکت خود در مهمانی سفارت ایران سخن گفت و از درخشش سفیر ایران که «به زبان عربی ادبی فصیح» تکلم کرده و بر تاریخ و ادبیات عرب اشراف و تسلط کامل دارد، با تحسین یاد کرد (المنجد، ۱۹۶۳: ۶).

رنجش و دلخوری شاه از نظرات و توصیه‌های علی دشتی ادامه یافت. زمانی که دشتی به پیروی از همان مذاق سیاسی که داشت، در سال ۱۳۴۴ ش. خواستار «آزادی» آیت‌الله خمینی شد، شاه در پاسخ گفت: «دشتی بیجا و اشتباه کرده که چنین درخواستی کرده است» (پرونده علی دشتی، ۱۳۴۴: شماره ۳۲۲/۸۲۶)، اما دشتی بی‌تفاوت نماند و همچنان به ابراز عقاید و انتقادات خود می‌پرداخت؛ چنان که پس از وقایع ۱۵ خرداد که سوء سیاست شاه و سستی‌های علم‌بدان دامن می‌زد، عریضه‌ای چهارده صفحه‌ای به شاه نوشت و در آن عریضه به شدت اسدالله علم را مورد نقد قرار داد و به اطاعت کورکورانه علم و حمایت بدون علم وی از شاه اشاره کرد (دشتی، همان).

به‌رغم اینکه دشتی پس از بازگشت از لبنان همچنان سناتور بود، ولی اغلب اوقات در خانه‌اش در تیغستان اوقات خود را سپری می‌کرد و از سال ۱۳۴۲ ش. جلسات هفتگی را در خانه‌اش برگزار می‌کرد. دشتی و سایر افراد حاضر در این جلسات هفتگی، گاه چهره‌های مطرح فرهنگی و سیاسی نزدیک به امیر اسدالله علم و وزارت دربار را مورد حمله قرار می‌دادند. همین امر باعث تیره‌تر شدن روابط شاه و کابینه دولت با وی شد؛ زیرا دشتی در این جلسات صریح و مستقیم به نقد شدید و گاهی تحقیرانه درباریان می‌پرداخت. همین امر باعث دلخوری درباریان و افزایش تعداد دشمنان وی شد (پرونده علی دشتی، ۱۳۴۲: شماره ۳۲۲/۱۰۱۸) طی سال ۱۳۴۴ ش. در جلسات هفتگی خانه دشتی، حمله و انتقاد درباریان به شدت تداوم یافت؛ شخص دشتی هم انتقادات صریح و تندی به دولت هویدا داشت و ظاهراً با تحریکات سیاسی علیه دولت هویدا هم موافق بود. اسناد باقیمانده از ساواک حکایت از دوستی دشتی با «آرمین مهیر» (سفیر ایالات متحده آمریکا در ایران) دارد. دشتی که از زمان سفارت مهیر در بیروت، با وی دوست و همراه بود و روابط نزدیکی داشت، سعی می‌کرد او را علیه دولت هویدا تحریک کند (پرونده علی دشتی،

۱۳۴۴: شماره ۳۰۳/۲۰۰) بدگویی و نقد دشتی از هویدا تا سال ۱۳۴۷ ش. ادامه داشت. در ۷ فروردین ۱۳۴۷ درباره هویدا این گونه اظهار نظر کرد: «این قبیل اشخاص که نخست‌وزیر می‌شوند، من به عنوان نوکر خانه خود قبولشان ندارم» (پرونده علی دشتی، همان، ۱۹۲).

نتیجه‌گیری

محمدرضا پهلوی بعد از به قدرت رسیدن، سعی و تلاش بسیاری کرد تا روابط دیپلماتیک خود با کشورهای حوزه خلیج فارس و خاورمیانه را به موازات کشورهای اروپایی، مستحکم و قوی‌تر کند؛ با این هدف که از این طریق بتواند جایگاه خود را چه در سطح منطقه و چه در سطح جهان محکم و ثابت کند. پیرو همین امر، به تقویت روابط سیاسی و دیپلماتیک با کشورهای همسایه و حوزه خاورمیانه پرداخت. از جمله این کشورها لبنان و مصر بودند. مصر در میان کشورهای عربی و آفریقایی دارای جایگاه ویژه‌ای بود؛ به همین دلیل شاه سفرایی زبده و برجسته را برای محکم شدن روابط خارجی خود، به قاهره و بیروت روانه کرد که یکی از این سفرها علی دشتی بود. علی دشتی در دوره سفارت خود در قاهره، تلاش بسیاری برای بهتر و مسالمت‌آمیزتر شدن روابط ایران با مصر کرد؛ که تا حدی هم توانست روابط فرهنگی، علمی و سیاسی ایران با مصر را محکم سازد. در بیروت نیز تلاش زیادی به خرج داد و علی‌رغم فراز و نشیب‌ها و رویدادهای بسیاری که روابط ایران با بیروت و قاهره را رو به سردی می‌برد، در این کار پیشرفت زیادی داشت. وی موفق شد با برقراری ارتباطات دیپلماتیک، چه در سطح سران سیاسی این سه کشور و چه با گروه‌های مرجعی چون ادبا، روحانیون و اساساً بهره‌گیری از تعاملات فرهنگی، در روابط دو کشور مصر و لبنان با ایران گشایش‌های مؤثری را موجب شود. زندگی دشتی، طولانی، پرماجرا و با عقاید پرچالشی توأم بود. دشتی شاهد هفت دهه تحولات پرتلاطم تاریخ معاصر ایران بود و در مواردی خود از بازیگران اصلی آن حوادث به شمار می‌رفت. او در تحکیم اقتدار دو پادشاه، رضاشاه و پسرش محمدرضا، نقش آفرینی کرد.

علی دشتی تا زمانی که نماینده و سفیر کبیر ایران در مصر و لبنان بود، کارهای ارزشمندی در تقویت روابط دیپلماتیک و روابط فرهنگی و اجتماعی ایران و این دو کشور انجام داد، اما در سیاست و مشی سیاسی دوگانه عمل می‌کرد. نتیجه اینکه در آخرین دوره سفارت خود، روابطش با شاه و دربار چنان تیره شده بود که از مقام سفیر کبیری ایران عزل گردید. در نهایت به دلیل خلق و خوی تندش، در دوره ثبات شاه، کم‌وبیش منزوی بود و پس از سقوط حکومت پهلوی، سخت‌ترین نقدها را بر سلوک فردی و سیره حکومتگری پدر و پسر نوشت.

پیوست‌ها

سند شماره ۱: فعالیت‌های فرهنگی و هنری در مصر، ۱۶۶/۵/۱۲۸۰، مرکز اسناد و آرشیو وزارت امور خارجه

سند شماره ۲: انعکاس سفر محمدرضا پهلوی به آمریکا در جراید مصری، ۲۰۰۲/۲۵، مرکز اسناد و آرشیو وزارت امور خارجه.

 وزارت امور خارجه

شماره ۱۱۰۵/۱۵۹
 تاریخ ۲۹/۹/۱۵
 پوسه

لایحه
 ۱- ...
 ۲- ...
 ۳- ...

چنانچه بدین نامه تلگرافی شماره ۱۵۹۳ راجع به مسافرت شاهنشاهی به آمریکا اطلاع رسید ارد ...
 انعکاس مسافرت املا حضرت هما بوشی را در جراید اینجا مستحضر هستید چه تمام قطعات منجمله ...
 تا ثبوت این مسافرت در سطح اول سیاسی و دیپلماتیک تا آنجا که از آنجا که به نظر می آید این تقریباً متناسب ...
 با همین شرایط جراید است چه یک چنین است مطبوعات هر محیطی از عوامل اصلی آنرا از جرایب طبیعی ...
 منحرف نگردد انعکاسی از آنکه در مجموع و متأثر از عوامل مذکور می باشد - اینجا هر از این قاعده ...
 مستثنی نیست و بنابراین این مسافرت تنها بوسیله از لحاظ این بران یک مسافرت بسیار موفقانه است و ...
 اثر بسیار خوب و عمومی و محسوس در اوضاع ایران خواهد داشت .
 چه آنکه جلب دل رشتوران و انگلیسی چون آنرا زور که امروزه رتبه مناسک کثیف است و بی با این ...
 امتیاز و رخصان که نوع روزگاری و به نظر من این آقا پس از این کشورها می باشد رجباً آن نیز بسیار کم است یک امر ...
 سهل الحصولی است زیرا متوقف بر جلب افکار عمومی آنرا زور است و به یک طرفه است که برای حرکتوری ...
 و یاد و هرگز این حصول آن بسیار دشوار است عوامل مختلفه ای بهم دست داده و برای ایران یک اشتباه و تبلیغ ...
 خجسته ای در دست گردیده است که حرف میگویند با آن بلکه میگویند تا توان تمییز است آنرا متحقق سازند .
 سیاست روسها می آید آمریکا تنها با این سیاست وضع جبراً میباید ایران ما باغه فعلی با آن را با جان ...
 و پیشه وری و باقی آسیا و روس را بران برخلاف نظر معاهده که تیا همکاری عا صریح است بصیاست های خارجی ...
 با گمی نیست و استقامت یاد شاه جوان سواد خا نتوانه نسبت بذات هما بین ایشان که از نشانیه هرگونه ...
 گناه سیاسی منزه و بیسوی بوده اند علاوه بر این اخلاقی و روحی خود معاصم که مانند این روح دیموکراسی ...
 و عاری از تکلف و صنم و این صراحت و صداقی که به و در وجود آن از هرگونه ریا و تودیه و غیره منزه و کما است جیانی که ...
 در نظر یک ملت عملی و روزگاری و شریف و دیموکرات مشرقی چون ملت آنرا زور است ایشان را محبوب و مکرم ما خسته ...
 است لطفهای بسیار با محرم و مشین و معاصمها ی با محرم و احتیاطی که با جراید فرموده اند / طریق رفتار ...
 که با رجال و طبقات مختلفه مرئوسان داشته اند اهمیت نه آن زیاد به تشریفات و رسوم ظاهری و خلاصه تمام ...
 اشیا موجب شده است که این خیرحیست و مبارک بوده و برای ایران یک نوع تبلیغ کم نظیر باشد .

۳۸-۹/۲۵
 ۲۵
 ۲۰۰۲

سند شماره ٣: انعكاس سفر محمدرضا پهلوی به آمریکا در جرايد مصري، ١٩٤٩/١٢/٢٥،
مركز اسناد و آرشیو وزارت امور خارجه

سند شماره ۴: فعالیت‌های علمی و آکادمی دانشگاه‌های قاهره و تهران در دوره سفارت علی دشتی در مصر، ۱۹۴۹/۱۲/۲۵، مرکز اسناد و آرشیو وزارت امور خارجه

سند شماره ۵: فعالیت‌های ادبی و فرهنگی علی دشتی در دوره سفارت وی در قاهره، ۲۰۰۲/۱۵، مرکز اسناد و آرشیو وزارت امور خارجه

شماره بایگانی	۲۷۳۳۶	موضوع پاکت‌نویس	وزارت امور خارجه
شماره	۲۴۳۶	پیوست	
پرونده		مسئول پاکت‌نویس	اداره اطلاعیه‌ها
تاریخ تحریر ۱۳ / ۸ / ۱۳۳۶		تاریخ پاکت‌نویس	
عنوان پاکت‌نویس		مسئول پاکت‌نویس / ۱۳۳۶	
<p>عنوان پاکت‌نویس: سفارت کبک، شایسته‌ها</p> <p>موضوع نامه شماره ۱۴۸۳/۷۳ مورخ ۲۹/۷/۱۳۳۶</p> <p>به تئودور گلدنبرگ در فرانسه در خصوص درخواست کتبی (فرانسه)</p> <p>به پرسنل (رئیس هیئت مدیره) مورخ ۲۰/۸/۱۳۳۶ شماره ۱۹۳۷ در خصوص درخواست کتبی</p> <p>تجسسه‌ها در این خصوص در فرانسه که بان سفارت کبک می‌باشد</p> <p>مقدمه است در پیوسته در زیر شماره ۳ وزارت امور خارجه</p> <p>مقدمه ۵۴ پیوسته است به سفارت کبک</p> <p>فرستاده شد که در باره کلمه حجم در روزنامه (الان)</p> <p>منتشر شده است به موقع در روزنامه (الان) به نام (الان)</p> <p>مدرسه امور خارجه</p>			

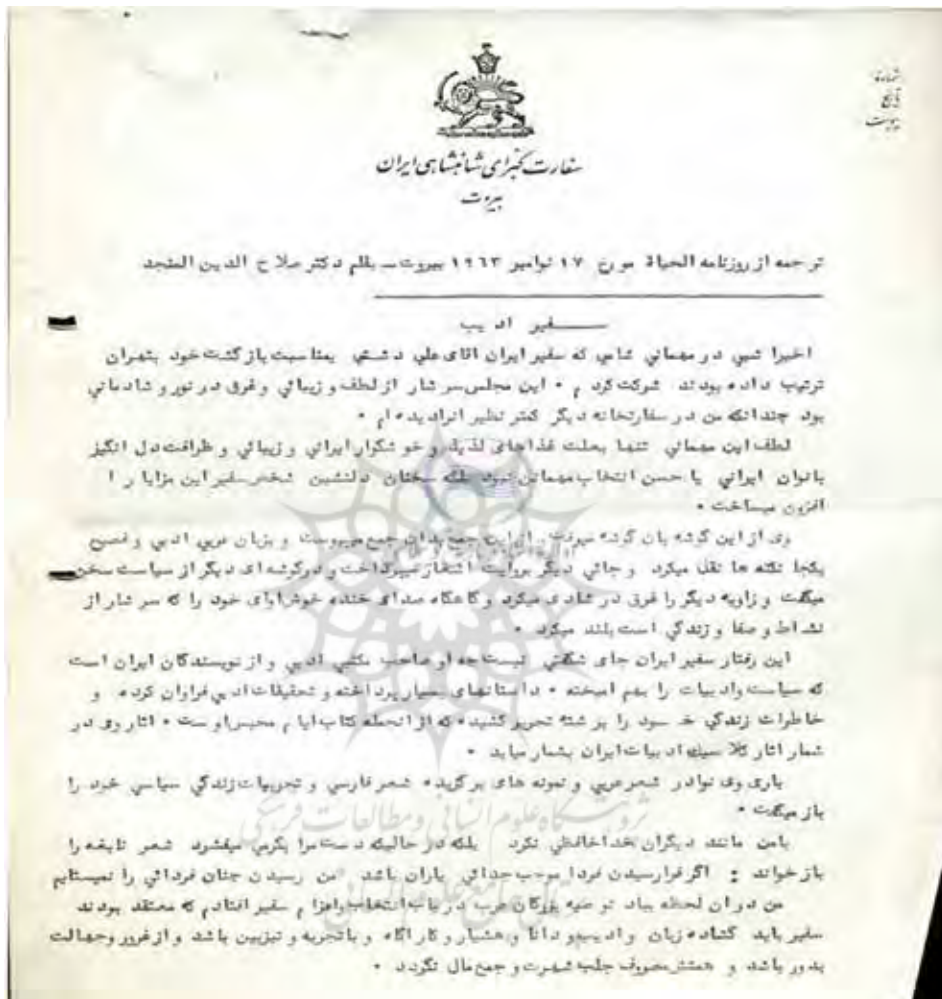
سند شماره ۶: حکم سفارت علی دشتی در قاهره، ۲۰۰/۲/۲، مرکز اسناد و آرشیو وزارت امور خارجه

سند شماره ۷: فعالیت‌های علمی و فرهنگی ایران و مصر در دوره سفارت علی دشتی، ۶۴۴۰/۷، مرکز اسناد و آرشیو وزارت امور خارجه

سند شماره ۸: فعالیت‌های ادبی و فرهنگی علی دشتی در دوره سفارت وی در بیروت، ۳۲۸/۱/۲۸، مرکز اسناد و آرشیو وزارت امور خارجه

سند شماره ۹: روابط علمی و فرهنگی ایران و لبنان در دوره سفارت علی دشتی در بیروت، مرکز اسناد و آرشیو وزارت امور خارجه، ۴۲۷۲/۹/۱۱

References

Unpublished Documents

- Estadokh. Document No. 1. 1280/16/5.
Estadokh. Document No. 2. 200/2/25.
Estadokh. Document No. 3. 1949/12/25.
Estadokh. Document No. 4. 200215.
Estadokh. Document No. 5. 200/2/2.
Estadokh. Document No. 6. 6440/7.
Estadokh. Document No. 7. 328/1/28.
Estadokh. Document No. 4272/9/11.

Books

- Ādamīyyat, Mohammad Ḥosseīn. 1339 Š. Dānešmanddān va Soḡansorāyān-e Fārsī. Tehran: Ketābkhaneh ḡayyām. [In Persian]
- Āryanpūr, Yaḥyā. 1379 Š. Az Nīmā tā Rūzegārān-e Mā. Tehran: Zavvār. [In Persian]
- Bāmdād, Mehdī. 1378 Š. Šarḡ-e Hāl-e Rejāl-e Īrān. Tehran: Zavvār. [In Persian]
- Daštī. 'Alī. 1974. Bīst va Sih Sāl. Beirut: n.p. [In Persian]
- Daštī. 'Alī. 1339 Š. Ayyām-e Maḥbas. Čāp-e Šarḡ. [In Persian]
- Ḥamidī, Sayyed Jafar. 1380 Š. Farhang Nāmeḥ-e Būšeḥr. Tehran: Sāzmān-e Čāp va Entesārāt-e Vezerat-e Farhang va Eršād-e Eslāmī. [In Persian]
- Hedāyat, Mehdīqolī ḡān. 1344 Š. ḡāterāt va ḡatarāt. Tehran: Ketābforūši-e Zavvār. [In Persian]
- Karampūr, Moḡammad. 1393Š. Zebrāh. Qom: Našr-e Šaḡīfeh-ye ḡerad. [In Persian]
- ḡājeḥ Nūrī. Ebrāḡīm. 1357 Š. Bāzīgarān-e 'Ašr-e Ṭalāyī. Tehran: Našr-e Ketābhā-ye Jībī. [In Persian]
- Parvandeḥ 'Alī Daštī. Nāmeḥ-ye 'Alī Daštī be Šāḡ, 1342 Š. Mahramāneḥ. No. 219, Kāḡaḡ-e Sefārat-e Īrān dar Beyrūt. [In Persian]
- Parvandeḥ 'Alī Daštī. Nāmeḥ-ye 'Alī Daštī be Šāḡ, 1341 Š. Mahramāneḥ. 7 Farvardīn. Sefārat-e Īrān dar Beyrūt be-Daftar-e Maḡšūš-e Šāḡnšāḡī. [In Persian]
- Šāḡbāzī, 'Abdollah. 1386 Š. Zendeḡī va Zamāneḥ-ye 'Alī Daštī. Shiraz: Dānešnāmeḥ-ye Fārs. [In Persian]
- Šāḡī'ī, Zahrā. 1344 Š. Namāyandegān-e Majles-e Šorāy-e Mellī dar Bīst va Yek Dawre-ye ḡānūngoḡārī, Moṭāle'eḥ az Naḡar-e Jāme'eḡšenāsī-ye Sīyāsī. Tehran: n. p. [In Persian]
- Māḡozī, Mehdī. 1381 Š. Yāddāsthā-ye Montašer Našodeḥ az Šāḡdravān 'Alī Daštī. Tehran: Markaz-e Našr va Taḡḡīqāt-e Qalam-e Āšēnā. [In Persian]
- Qahramān Mīrzā Sālūr. 1379 Š. Rūznāmeḥ-ye ḡāterāt-e 'Ein al-Salṭaneḥ. By Mas'ud Sālūr va

Īraj Afšār. Tehran: Asāṭīr. [In Persian]

Persian Articles

Šahbāzī, ‘Abdollah (1383 Š.). The Life of Ali Dashti. Fašlnāme-ye Moṭāle‘āt-e Tārīkī, 1 (2), Tehran: Mo‘aseseh-ye Moṭāle‘āt va Pejūhešhā-ye Sīyāsī, 9-137. [In Persian]

Arabic Books

Al-Monjid, Al-Šalāḥ al-Dīn. November 17, 1963. The Literary Ambassador. Al-Ḥayā.

Newspapers

Rūznāmeḥ-ye Šafaq-e Sorḳ, 2 (71). [In Persian]

Rūznāmeḥ-ye Šafaq-e Sorḳ, 3-4 (274). [In Persian]

Interview

Moḥammad Faqīh Aḥmadānī, 1402 Š. Bushehr. [In Persian]

